TARİH

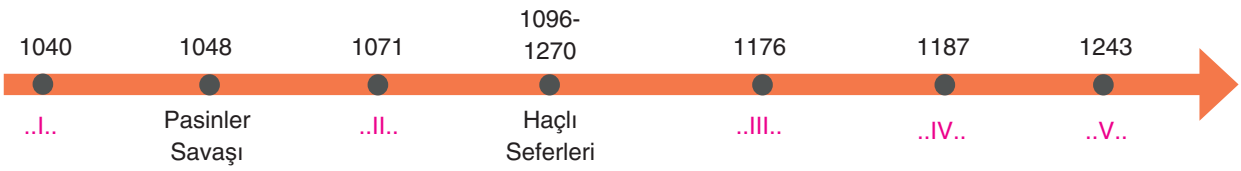
10. SINIF

YAZILIYA HAZIRLANIYORUM

1. DÖNEM - 1. YAZILI

1. Aşağıda Türk tarihinde 1040-1299 yılları arasında meydana gelen önemli askerî gelişmelere dair bir tablo ve kronoloji verilmiştir.

Haçlı Seferleri	Malazgirt Savaşı	Miryokefalon Savaşı	Kösedağ Savaşı	Pasinler Savaşı	Hıttin Muharebesi	Dandanakan Savaşı

Kronolojinin doğru olabilmesi için rakamla belirtilen boşluklara gelebilecek savaşları yazınız.

2. Aşağıdaki soruları Kaynak A ve Kaynak B'ye göre cevaplayınız.

KAYNAK A

Malazgirt Savaşı'nın başlamasıyla Doğu Roma kuvvetleri her zamanki taktikleri gereği geri çekilen Türkleri takip etti. Hamidullah, muharebeyi üç safhaya ayırır. İlk safhada (sayılarının azlığını etkili bir şekilde gizleyen) hilal formasyonundaki Müslümanlar yoğun bir kare şeklindeki Hıristiyanları karşıladı. İkinci safhada Müslümanlar sahte, ama ustaca icra edilmiş bir ricat (geri çekilme) gerçekleştirdiler, bunun üzerine Hıristiyanlar güçlü konumlarını terk edip ileri atılarak kademeli bir şekilde hilalin kollarını genişleten Türkler tarafından çembere alındılar. Üçüncü ve nihai safhada, önceden gizlenmiş konumdaki Müslüman süvariler, küçük birlikler halinde saldırarak Hıristiyan ordusunu küçük ceplere ayırdılar. Müslüman tarafında, Türkmen kafilelerinin Malazgirt sonrasında Doğu Roma Anadolu'suna sızmaları ki bunlar bazen doğrudan Selçukluların icazetiyle daha çok da bölük pörçük ve denetimsiz gerçekleşmiştir ve XII. yüzyıl başlarında küçük bağımsız Türkmen beyliklerinin doğmasıyla sonuçlanmıştır; yerleşim, Türkleştirme ve İslamlaştırmanın ilk safhasıdır.

KAYNAK B

Amerikalı tarihçi Speros Vryonis, 17 Eylül 1176 tarihinde meydana gelen Miryokefalon Savaşı'nın sonuçlarını yorumlarken "Savaş, Malazgirt (1071)'ten sonra Anadolu topraklarına girmek konusunda bir dönüm noktası idi ancak Doğu Roma'nın Küçük Asya'yı (Anadolu) yeniden Hristiyanlığa kazandırma planlarının sonu olmuştur. 1176 olayı yalnız imparatorun değil, daha önemlisi, İmparatorluğun Anadolu'daki yerleşik Grek halkı üzerinde büyük moral çöküntüsü yarattı. Malazgirt'ten yüzlerce kilometre batıda cereyan eden bu olay Küçük Asya'daki Türk gücünün açık bir göstergesi olmuştur." ifadelerini kullanmıştır.

2.1. Buna göre Selçuklu ordusunun Malazgirt Savaşı'ndaki zaferinde etkili olan stratejiler nelerdir? Yazınız.

2.2. Buna göre Miryokefalon Savaşı'nın Türkiye tarihi üzerindeki etkileri nelerdir? Yazınız.

YAZILIYA HAZIRLANIYORUM (1.DÖNEM - 1.YAZILI)

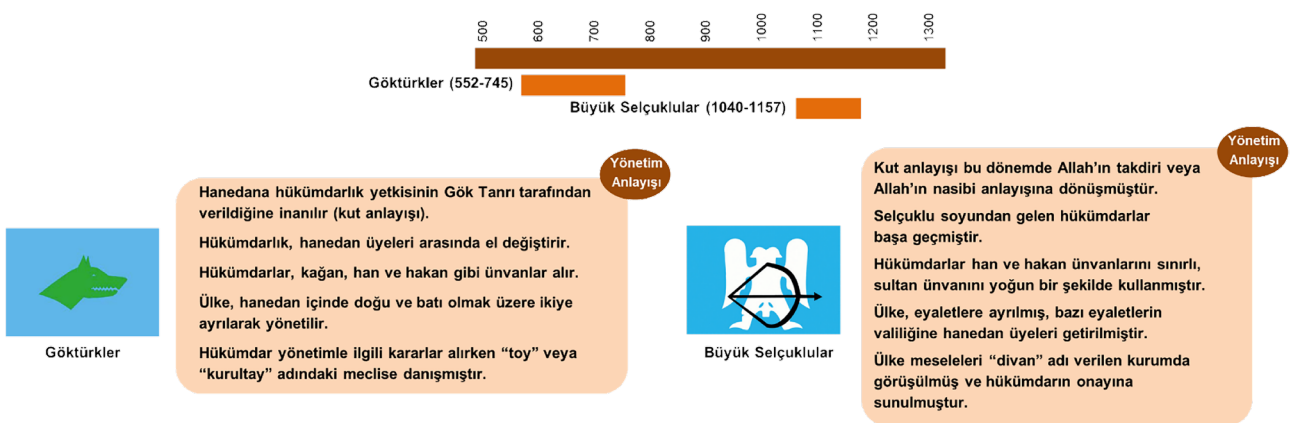
3. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

"Tuğrul Bey'in karşılaştığı en büyük tehditlerden birisi ele geçirdikleri topraklar üzerinde veya doğrudan Selçuklu tahtında hak iddia eden meliklerin isyanlarıydı. Bunlardan birisi Tuğrul Bey'in anne bir kardeşi İbrahim Yınal tarafından başlatılmış ve giderek tehlikeli hâle gelmişti. İbrahim Yınal, bu iddiası uğrunda iyi mücadele etti ancak istediğine ulaşamadı. Benzer bir isyan girişimi kısa süre sonra Arslan Yabgu'nun oğlu Kutalmış tarafından başlatıldı. Kutalmış'ın sebepleri de Yınal ile paralellik göstermekteydi çünkü devlet gelenekleri benzer hakları ona da sunuyordu. Tuğrul Bey'in ömrü Kutalmış İsyanı'nı bastırmaya yetmedi ancak halefi Alp Arslan, onu mağlup ederek tahtın yeni sahibi olacaktı."

3.1. Buna göre Selçuklu hanedan üyelerinin devlet yönetimini ele geçirmek amacıyla isyan çıkarmalarının meşru dayanağı nedir? Açıklayınız.

3.2. Buna göre Selçuklu Devleti'nde uygulanan yönetim anlayışı siyasi hayatı nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

4. Bilgi görseli ve tarih şeridinden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

4.1. Büyük Selçuklu Dönemi'nde Göktürklerden farklı olarak gelişen yönetim anlayışlarını gerekçeleriyle açıklayınız.

4.2. Göktürk ve Büyük Selçuklu yönetim anlayışlarını karşılaştırarak süreklilik gösteren durumları belirtiniz.

YAZILIYA HAZIRLANIYORUM (1.DÖNEM - 1.YAZILI)

5. Aşağıdaki soruları Kaynak A ve Kaynak B'ye göre cevaplayınız.

KAYNAK A

VI-VIII. yüzyıllar arasında hâkimiyet kuran Göktürk Devleti'nin ekonomisi büyük ölçüde hayvancılığa dayalıydı. At, koyun, deve ve sığır besiciliği hem günlük yaşamın hem de askerî gücün temel dayanağıydı. Hayvansal ürünler (et, süt, kımız, deri, yün) hem iç tüketimde hem de dış ticarette önemli bir yer tutmuştur. Tarımsal üretimi sınırlı kılmış ancak Göktürklerin hâkimiyet alanına giren Tarım Havzası ve Soğd bölgelerinde tarımsal üretim yapılmıştır. Göktürkler, İpek Yolu'nun önemli bir bölümünü kontrol ederek uluslararası ticarette aracılık yapmışlardır. Çin, İran ve Doğu Roma ile yapılan ticaret; ipek, kürk, at ve değerli madenlerin değiş tokuşu etrafında şekillenmiştir. Çin kaynakları, Göktürklerin özellikle at ticaretinde güçlü bir aktör olduklarını belirtir. Bunun yanında demir işçiliği de Göktürk ekonomisinin simgesel unsurlarından biriydi; nitekim Orhun Yazıtları'nda "demir" üretimi ve ticaretine sıkça atıf yapılır.

KAYNAK B

İran, Horasan, Irak ve Anadolu'ya yayılan geniş topraklar, tarıma elverişli alanlarıyla Selçuklu ekonomisinin omurgasını oluşturmuştur. Bu bağlamda, Selçuklu iktisadî düzeninin en belirgin özelliği, ikta sistemi ile desteklenen tarımsal üretimdir. Köylüler toprağı işlerken elde edilen gelir hem askerî teşkilatı hem de devletin idari yapısını beslemiştir. XI-XII. yüzyıllar arasında hâkimiyet kuran Büyük Selçuklular, aynı zamanda şehir ekonomisine dayalı bir yapıyı geliştirmişlerdir. Nişabur, Rey, İsfahan, Bağdat ve Merv gibi büyük şehirler; zanaat, ticaret ve kültür merkezleri hâline gelmiştir. Dokumacılık, seramik, maden işçiliği ve dericilik gibi zanaatlar şehir ekonomisinin gelişmesini sağlamıştır. Selçukluların hâkimiyet sahası, İpek Yolu'nun doğu-batı hattı ile kuzey-güney güzergâhlarını kapsadığı için uluslararası ticaretten yüksek düzeyde faydalanmışlardır. Kervansarayların inşası, ticari güvenliğin sağlanması ve gümrük düzenlemeleri, Selçuklu iktisadî politikasının önemli göstergeleridir.

5.1. Göktürk ve Büyük Selçuklu devletlerinde yürütülen ekonomik faaliyetler ve bu faaliyetleri şekillendiren unsurlar nelerdir? Açıklayınız.

5.2. Göktürk ve Büyük Selçuklu devletlerinin ekonomik yapılarının toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini değerlendiriniz.

5.3. Göktürk ve Büyük Selçuklu devletlerinin askerî ihtiyaçlarını finanse etmek için kullandıkları ekonomik kaynaklar nelerdir? Belirtiniz.

YAZILIYA HAZIRLANIYORUM (1.DÖNEM - 1.YAZILI)

6. Selçuklu Devleti'nde ev, bahçe ve ağıl gibi emlak özel mülkiyete dâhilken tarım arazileri, ormanlar, otlak ve yaylaklar devlet mülkiyetinde kabul edilmekteydi. Devlete ait araziler, ikta sistemi aracılığıyla hanedan mensupları ile yüksek rütbeli devlet görevlilerine tahsis edilmekte, ikta sahipleri ise bu tahsisin karşılığında devlete vergi yükümlülüğü taşımaktaydı. Tüccarlar, Selçuklu toplumunda yüksek bir sosyal itibara sahip olup dokunulmazlık statüsüne sahiptiler. Ticaret yolları ve kervanlar güvence altına alınmış; yolculuk esnasında meydana gelen saldırı ve zararlar neticesinde tüccarların kayıpları devlet tarafından tazmin edilmekteydi. Bununla birlikte tüccarlardan, kervan sahiplerinden, konargöçerlerden, ikta sahiplerinden ve tâbi devletlerden alınan düzenli vergiler, Selçuklu ekonomisinin kurumsallaşmasına ve istikrarlı bir yapıya kavuşmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Selçuklu Devleti'nin ekonomik hayatı düzenlerken toprak yönetimi, ticaret ve vergi sistemi konularında benimsediği anlayışı metne dayanarak açıklayınız.

YAZILIYA HAZIRLANIYORUM (1.DÖNEM - 1.YAZILI)

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	TAR.10.1.1. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte 1040-1299 yılları arasında meydana gelen önemli askerî mücadelelerin Türk tarihinin seyrine etkilerini karşılaştırabilme a) Türk tarihinin seyrini değiştiren önemli askerî mücadeleleri tarih şeridi üzerinde sıralar.	**Alan Becerileri:** SBAB1. Zamanı Algılama ve Kronolojik Düşünme **Kavramsal Beceriler:** KB2.14.Yorumlama Becerisi
2	TAR.10.1.1. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte 1040-1299 yılları arasında meydana gelen önemli askerî mücadelelerin Türk tarihinin seyrine etkilerini karşılaştırabilme b) Türk tarihinin seyrini değiştiren önemli askerî mücadelelerin özelliklerini belirler. c) Türk tarihinin seyrini değiştiren önemli askerî mücadelelerin etkilerini benzerlik ve farklılıkları açısından listeler.	**Alan Becerileri:** SBAB1. Zamanı Algılama ve Kronolojik Düşünme (KB2.7. Karşılaştırma), SBAB4. Değişim ve Sürekliliği Algılama **Kavramsal Beceriler:** KB2.7. Karşılaştırma KB2.8. Sorgulama
3	TAR.10.1.2. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerde devlet ve ordu teşkilatında meydana gelen değişim ve sürekliliği yorumlayabilme b) Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerde devlet ve ordu teşkilatında meydana gelen değişim ve sürekliliğin etkilediği unsurları inceler. c) Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerde devlet ve ordu teşkilatında meydana gelen değişim ve sürekliliğin kurumlara etkilerini sorgular. ç) Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerde devlet ve ordu teşkilatında meydana gelen değişim ve sürekliliğin neden ve sonuçlarını açıklar.	**Alan Becerileri:** SBAB4. Değişim ve Sürekliliği Algılama SBAB2. Kanıta Dayalı Sorgulama ve Araştırma **Kavramsal Beceriler:** KB2.8. Sorgulama
4	TAR.10.1.2. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerde devlet ve ordu teşkilatında meydana gelen değişim ve sürekliliği yorumlayabilme a) Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerde devlet ve ordu teşkilatında meydana gelen değişim ve sürekliliği sağlayan unsurları inceler. b) Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerde devlet ve ordu teşkilatında meydana gelen değişim ve sürekliliğin etkilediği unsurları inceler. c) Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerde devlet ve ordu teşkilatında meydana gelen değişim ve sürekliliğin kurumlara etkilerini sorgular.	**Alan Becerileri:** SBAB4. Değişim ve Sürekliliği Algılama (SBAB11) Tablo, Grafik, Şekil ve/veya Diyagram Becerisi **Kavramsal Beceriler:** KB2.7. Karşılaştırma KB2.8. Sorgulama
5	TAR.10.1.3. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerin sosyoekonomik faaliyetleri ile yerleşme ve şehirleşme anlayışları arasındaki ilişkiyi sorgulayabilme	**Alan Becerileri:** SBAB4. Değişim ve Sürekliliği Algılama **Kavramsal Beceriler:** KB2.7. Karşılaştırma KB2.8. Sorgulama
6	TAR.10.1.3. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerin sosyoekonomik faaliyetleri ile yerleşme ve şehirleşme anlayışları arasındaki ilişkiyi sorgulayabilme	**Alan Becerileri:** SBAB4. Değişim ve Sürekliliği Algılama **Kavramsal Beceriler:** KB2.8. Sorgulama

YAZILIYA HAZIRLANIYORUM (1.DÖNEM - 1.YAZILI)

PUANLAMA TABLOSU											
1	2		3		4		5			6	TOPLAM
	2.1.	2.2.	3.1.	3.2.	4.1.	4.2.	5.1.	5.2.	5.3.		
5	*10*	*10*	*10*	*10*	*10*	*10*	*10*	*10*	*10*	*5*	*100*

ÇÖZÜMLER

1. I. Dandanakan Savaşı (1040)

II. Malazgirt Savaşı (1071)

III. Miryokefalon Savaşı (1176)

IV. Hıttin Muharebesi (1187)

V. Kösedağ Savaşı (1243)

TAM PUAN (5 PUAN)

Öğrenci, cevabında Türk tarihinde 1040-1299 yılları arasında meydana gelen önemli askerî gelişmeleri (yukarıda belirtildiği şekilde) kronolojik olarak doğru sıraladığı takdirde 5 tam puan alacaktır.

KISMİ PUAN

Bu sorunun kısmi puanlaması yoktur.

SIFIR PUAN

Öğrencinin cevabında, Türk tarihinde 1040-1299 yılları arasında meydana gelen önemli askerî gelişmelerin kronolojik sıralamasında bir veya birden fazla hata bulunması ya da hiçbir yanıt verilmemesi durumunda sıfır (0) puan verilecektir.

2.

2.1. Selçuklu ordusunun Malazgirt Savaşı'ndaki zaferinde etkili olan stratejiler şunlardır:

- Süvari (atlı) birliklerinin hızlı ve çevik hareket etmesi,
- Sahte ricat manevrasına dayanan Turan (hilal) taktiğiyle Doğu Roma (Bizans) ordusunun çembere alınması,
- Pusuya düşürülen düşman ordusunun savaş düzeninin bozulması.

TAM PUAN (4+3+3=10 PUAN)

Öğrenci cevabında (Malazgirt Savaşı'nın Selçuklular tarafından kazanılmasında ertkili olan nedenleri) (yukarıdaki gibi);

I. Selçuklu süvarilerinin hızlı hareket etmesi,

II. Selçuklu ordusunun savaşın koşullarına en uygun taktiği seçmesi (sahte ricat/Turan taktiği),

III. Doğu Roma ordusunun Selçuklu askerlerinin tuzağına düşerek ordu düzenini bozması

şeklinde değerlendirmesi durumunda birincide 4 puan, ikincide 7 puan, üçüncüde ise 10 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN (4+3=7 PUAN)

Öğrenci cevabında (Malazgirt Savaşı'nın Selçuklular tarafından kazanılmasında ertkili olan nedenleri);

I. Selçuklu süvarilerinin hızlı hareket etmesi,

II. Selçuklu ordusunun savaşın koşullarına en uygun taktiği seçmesi (sahte ricat/Turan taktiği),

III. Doğu Roma ordusunun Selçuklu askerlerinin tuzağına düşerek ordu düzenini bozması şeklinde değerlendirmesi beklenmektedir.

Öğrencinin bu cevaplardan yalnızca birine yer vermesi durumunda 4 puan, ikisine yer vermesi durumunda ise 7 puan kabul edilecektir.

SIFIR PUAN

Öğrencinin, Türklerin Malazgirt Savaşı'nı kazanmasında etkili olan nedenlere ilişkin bağlam dışı açıklamalar yapması ya da herhangi bir cevap vermemesi durumunda sıfır (0) puan olarak değerlendirilecektir.

2.2. Malazgirt Zaferi ile birlikte Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış, bölgede ilk Türk siyasi teşkilatlanmaları ortaya çıkmış ve İslamiyet'in yayılışı hız kazanmıştır. Türklerin Miryokefalon Savaşı'nda kazandığı zaferle ise Doğu Roma İmparatorluğu'nun 105 yıldır sürdürdüğü Anadolu'yu Türklerden geri alma umutları tamamen sona ermiş; Doğu Roma, Anadolu'nun artık bir Türk yurdu olduğunu kabul etmek zorunda kalmıştır.

TAM PUAN (5+5=10 PUAN)

Öğrencinin cevabında (yukarıdaki gibi)

Miryokefalon Savaşı'nın Türkiye tarihine etkisini;

I. "Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşmiştir."

II. "Doğu Roma İmparatorluğunun Türkleri Anadolu'da atma ümitleri sona ermiştir."

şeklinde açıklaması durumunda birincide 5 puan, ikincide ise 10 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN (5 PUAN)

Öğrencinin cevabında Miryokefalon Savaşı'nın Türkiye tarihine etkisini;

I. "Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşmiştir."

II. "Doğu Roma İmparatorluğunun Türkleri Anadolu'da atma ümitleri sona ermiştir."

şeklinde açıklaması beklenmektedir.

Öğrencinin bu cevaplardan yalnızca birine yer vermesi durumunda 5 puan kabul edilecektir.

SIFIR PUAN

Öğrencinin Miryokefalon Savaşı'nın Türkiye tarihine etkisini bağlamının dışında açıklaması veya herhangi bir cevap vermemesi durumunda sıfır (0) puan verilecektir.

YAZILIYA HAZIRLANIYORUM (1.DÖNEM - 1.YAZILI)

3.

3.1. Selçuklu hanedan üyelerinin iktidarı ele geçirmek amacıyla başlattıkları isyanların meşru dayanağı, İslamiyet öncesi Türk devletlerinde görülen "Devlet hanedan üyelerinin ortak malıdır." şeklindeki veraset anlayışıdır (üleş sistemi). Bu anlayışa göre hanedanın tüm erkek üyeleri devlet yönetiminde hak sahibidir. Söz konusu geleneksel yönetim anlayışı, İslamiyet'in kabulünden sonra kurulan ilk Türk-İslam devletlerinde de devam ettirilmiştir.

TAM PUAN (10 PUAN)

Öğrencinin cevabında (yukarıdaki gibi) Selçuklu hanedan üyelerinin devlet yönetimini ele geçirmek amacıyla isyan çıkarmalarının meşru dayanağını verasetle ilişkilendirip açıklaması durumunda 10 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN (5 PUAN)

Bu sorunun kısmi puanı bulunmamaktadır.

SIFIR PUAN

Öğrencinin cevabında Selçuklu hanedan üyelerinin isyanlarını verasetle ilişkilendirmemesi ya da bağlamın dışında açıklaması ya da herhangi bir cevap vermemesi durumunda sıfır (0) puan verilecektir.

3.2. Selçuklu Devleti'nde uygulanan bu yönetim anlayışı, siyasi hayatı olumsuz etkilemiştir. Hanedanın tüm erkek üyelerinin tahtta hak sahibi olması çok sayıda hükümdar adayının ortaya çıkmasına yol açmış, bu durum ise şiddetli taht mücadelelerine neden olmuştur. Bu mücadeleler sonucunda zaman zaman birden fazla hükümdarın ortaya çıkması, güçlü ve uzun süreli bir merkezî otoritenin kurulmasını engellemiş ve birçok Türk devletinin yıkılmasına zemin hazırlamıştır.

TAM PUAN (3+2+3+2=10 PUAN)

Öğrenci cevabında, Selçuklu Devleti'nde uygulanan yönetim anlayışı siyasi hayata olan etkilerini (yukarıdaki gibi);

I. iç savaş çıkması,

II. taht mücadeleleri (Fetret Devri) yaşanması,

III. merkezî otoritenin kurulamaması,

IV. devletin dağılması

şeklinde açıklaması takdirde birincide 3 puan, ikincide 5 puan, üçüncüde 8 puan, dördüncü de ise 10 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN (3+2+3)

Öğrencinin;

I. iç savaş çıkması,

II. taht mücadeleleri (Fetret Devri) yaşanması,

III. merkezî otoritenin kurulamaması,

IV. devletin dağılması

cevaplarından yalnızca birini vermesi durumunda 3 puan, ikisini vermesi durumunda 5 puan, üçünü vermesi durumunda ise 8 puan kabul edilecektir.

SIFIR PUAN

Öğrencinin cevabında, Selçuklu Devleti'nde uygulanan yönetim anlayışının siyasi hayata olan etkilerini bağlamının dışında açıklaması veya herhangi bir cevap vermemesi durumunda sıfır (0) puan kabul edilecektir.

4.

4.1. Göktürklerde kut anlayışı Gök Tanrı'nın takdiri olarak görülürken Büyük Selçuklularda Allah'ın takdiri/Allah'ın nasibi olarak yorumlanmıştır.

⇒ Bu değişim, Türklerin inanç sisteminin değişmesi ve İslamiyet'in devlet anlayışına yön vermesiyle ilgilidir.

Göktürklerde hükümdarlar "kağan, han, hakan" gibi ünvanlar alırken Büyük Selçuklularda "sultan" ünvanı ön plana çıkmıştır.

⇒ Bu durum, Büyük Selçukluların İslâm dünyasında siyasi meşruiyet kazanma ihtiyacından ve Abbasi halifesiyle olan ilişkilerinden kaynaklanmıştır.

Göktürklerde ülke hanedan üyeleri arasında doğu-batı şeklinde paylaştırılarak yönetilirken Selçuklularda eyalet sistemi geliştirilmiş ve hanedan üyeleri eyalet valiliklerine atanmıştır.

⇒ Bu farklılık, Büyük Selçukluların çok geniş topraklara sahip olması ve merkezî otoriteyi daha düzenli bir şekilde koruma çabasından doğmuştur.

Göktürklerde devlet işleri "toy" adlı mecliste görüşülürken Büyük Selçuklularda bu işlev "divan" kurumuna bırakılmıştır.

⇒ Bu durum, Selçukluların bürokratik yapısının daha gelişmiş olmasından ve İslâm devlet geleneğinin etkisinden kaynaklanmıştır.

TAM PUAN (3+2+3+2=10 PUAN)

Öğrencinin, Büyük Selçukluların Göktürklerden farklı olarak gelişen yönetim anlayışlarını aşağıdaki şekilde açıklaması beklenmektedir:

I. Kut anlayışının Göktürklerde "Gök Tanrı'nın takdiri", Selçuklularda ise "Allah'ın nasibi" olarak yorumlanması ve bu durumun gerekçesinin belirtilmesi.

II. Büyük Selçukluların, Göktürklerden farklı olarak hükümdarlık ünvanı olarak "sultan" ünvanını öne çıkarması ve bu durumun gerekçesinin belirtilmesi.

III. Büyük Selçuklularda, Göktürklerdeki ikili teşkilat yerine eyalet sisteminin uygulanması ve bu durumun gerekçesinin belirtilmesi.

IV. Büyük Selçuklu Dönemi'nde divan teşkilatının kurulması ve bu durumun gerekçesinin belirtilmesi.

Bu durumda birincide 3 puan, ikincide 5 puan, üçüncüde 8 puan, dördüncüde ise 10 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN (3+2+3/2+1+2+1)

I. Kut anlayışı ile ilgili değişimin ve bu değişimin gerekçesinin belirtilmesi,

II. Hükümdarlık ünvanlarındaki değişiminin ve bu değişimin gerekçesinin belirtilmesi,

III. İkili teşkilatlanmanın yerini eyaletlerin almasının ve bu değişimin gerekçesinin belirtilmesi,

IV. Toy adı verilen meclisin yerini divan teşkilatının alması ve durumun gerekçesinin belirtilmesi

cevaplarından yalnızca birinin verilmesi durumunda 3 puan, ikisinin verilmesi durumunda 5 puan, üçünün verilmesi

durumunda ise 8 puan kabul edilecektir.

Ayrıca;

öğrencinin Büyük Selçuklu Dönemi'nde Göktürklerden farklı olarak gelişen yönetim anlayışlarını ve gerekçelerine bağlamına uygun ancak eksik açıklaması durumunda, birincide 2 puan, ikincide 3 puan, üçüncüde 5 puan, dördüncüde ise 6 tam puan kabul edilecektir.

SIFIR PUAN

Öğrencinin cevabında Büyük Selçuklu Dönemi'nde Göktürklerden farklı olarak gelişen yönetim anlayışlarına yer vermemesi, bu durumu yüzeysel/genel ifadelerle geçiştirmesi veya yalnızca değişimin gerekçelerini belirtmesi ya da herhangi bir cevap vermemesi durumunda sıfır (0) puan kabul edilecektir.

4.2. Her ne kadar Göktürkler ile Büyük Selçuklular arasında yüzyıllar geçmiş ve her iki devlet de farklı coğrafyalarda hâkimiyet kurmuş olsa da Büyük Selçuklularda Türk devlet geleneğine ait bazı unsurların devam ettiği görülmektedir. Bu unsurlar şunlardır:

- Hükümdarlık yetkisinin ilahî bir güçten geldiğine inanılması (kut inancı).
- Hükümdarlığın hanedanın ortak malı sayılması ve devlet idaresinde hanedan üyelerinin önemli görevler üstlenmesi (veraset ve hanedanlık anlayışı).
- Hükümdarın devlet işlerinde tek başına değil, danışma meclisleri ya da kurulları (toy/divan) aracılığıyla karar alması.
- Selçuklu hükümdarlarının, az da olsa "han" ve "hakan" unvanlarını kullanması.

TAM PUAN (3+2+3+2=10 PUAN)

Öğrencinin cevabında (yukarıdaki gibi);

I. Kut anlayışı,

II. Veraset (ülüş) sistemi ve hanedanlık anlayışı,

III. Hükümdara yardımcı danışma meclislerinin (kurullarının) açılması,

IV. Han ve hakan gibi ünvanların kullanılması

durumlarının sürekliliğine yer vermesi hâlinde birincide 3 puan, ikincide 5 puan, üçüncüde 8 puan, dördüncüde ise 10 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN (3+2+3)

Öğrencinin cevabında aşağıdaki süreklilik unsurlarına değinmesi beklenmektedir:

I. Kut anlayışı.

II. Veraset (ülüş) sistemi veya hanedanlık anlayışı.

III. Hükümdara yardımcı danışma meclislerinin (kurullarının) açılması.

IV. Han ve hakan gibi unvanların kullanılması.

Öğrencinin bu cevaplardan yalnızca birine yer vermesi durumunda 3 puan, ikisine yer vermesi durumunda 5 puan, üçüne yer vermesi durumunda ise 8 puan kabul edilecektir.

SIFIR PUAN

Öğrencinin cevabında Göktürk–Büyük Selçuklu yönetim anlayışlarında ortak/süreklilik unsurlarına değinmemesi, yalnızca farklılıklara yer vermesi ya da herhangi bir cevap vermemesi durumunda sıfır (0) puan kabul edilecektir.

5.

5.1. Göktürklerin temel geçim kaynağının hayvancılık olmasının ve tarımsal üretimin sınırlı kalmasının temel nedeni egemen oldukları Türkistan'daki hâkim bitki örtüsünün bozkır olmasıdır. İpek Yolu'nun bu coğrafyadan geçmesi; ticaret, madencilik gibi ekonomik etkinlikleri şekillendirmiştir. Madenciliğin gelişmesinde bir diğer etken de Türkistan coğrafyasında demir rezervlerinin bulunmasıdır.

Geniş tarım arazilerine sahip bölgelerde hâkimiyet kuran Büyük Selçuklular, bu sayede tarımsal faaliyetlerde ileri gitmişlerdir. Selçuklu ülkesinde doğal kaynakların zenginliği ve şehirciliğin gelişmesi; dokumacılık, seramikçilik, maden işçiliği ve dericilik gibi ekonomik faaliyetleri geliştirmiştir. İpek Yolu'nun Selçukluların hâkimiyet sahasından geçmesi ve yollar üzerinde kervansarayların inşa edilmesi ticari hayatı canlandırmıştır.

TAM PUAN (2+1+2+1+2+2=10 PUAN)

Öğrencinin cevabında aşağıdaki ilişkilendirmeleri yapması beklenmektedir:

I. Göktürklerde temel geçim kaynağının hayvancılık olmasını ve tarımsal faaliyetlerin sınırlı kalmasını bozkır coğrafyasıyla ilişkilendirmesi.

II. Göktürklerde görülen ticari faaliyetleri İpek Yolu'yla ilişkilendirmesi.

III. Göktürklerde görülen madencilik (demircilik) faaliyetlerini İpek Yolu ticareti veya Türkistan'daki maden cevherleriyle ilişkilendirmesi.

IV. Büyük Selçuklularda tarımsal faaliyetlerin gelişmesini hâkimiyet kurdukları coğrafyayla ilişkilendirmesi.

V. Büyük Selçuklularda görülen dokumacılık, seramikçilik, maden işçiliği ve dericilik gibi ekonomik faaliyetleri yaşadıkları coğrafyanın sunduğu doğal kaynakların bolluğuyla ilişkilendirmesi.

VI. Büyük Selçuklularda görülen ticari faaliyetleri İpek Yolu ve kervansarayların yaygınlaşmasıyla ilişkilendirmesi.

Bu durumda birincide 2 puan, ikincide 3 puan, üçüncüde 5 puan, dördüncü 6 puan, beşincide 8 puan, altıncıda ise 10 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN (2+1+2+1+2/1+1+1+1+1+1)

Öğrencinin cevabında aşağıdaki ilişkilendirmeleri yapması beklenmektedir:

I. Göktürklerde temel geçim kaynağının hayvancılık olmasını ve tarımsal faaliyetlerin sınırlı kalmasını bozkır coğrafyasıyla ilişkilendirmesi.

II. Göktürklerde görülen ticari faaliyetleri İpek Yolu'yla ilişkilendirmesi.

III. Göktürklerde görülen madencilik (demircilik) faaliyetlerini İpek Yolu ticareti veya Türkistan'daki maden cevherleriyle ilişkilendirmesi.

IV. Büyük Selçuklularda tarımsal faaliyetlerin gelişmesini hâkimiyet kurdukları coğrafyayla ilişkilendirmesi.

V. Büyük Selçuklularda görülen dokumacılık, seramikçilik, maden işçiliği ve dericilik gibi ekonomik faaliyetleri yaşadıkları coğrafyanın sunduğu doğal kaynakların bolluğuyla ilişkilendirmesi.

VI. Büyük Selçuklularda görülen ticari faaliyetleri İpek Yolu ve kervansarayların yaygınlaşmasıyla ilişkilendirmesi.

Öğrencinin bu cevaplardan yalnızca birini vermesi durumunda 2 puan, ikisini vermesi durumunda 3 puan, üçünü vermesi durumunda 5 puan, dördünü vermesi durumunda 6 puan, beşini vermesi durumunda ise 8 kısmi puan kabul edilecektir.

Ayrıca,

YAZILIYA HAZIRLANIYORUM (1.DÖNEM - 1.YAZILI)

Göktürk ve Büyük Selçuklu Devletlerinin ekonomik faaliyetlerinin belirtilmesi ancak gerekçelerinin belirtilmemesi durumunda her bir madde 1 puan kabul edilecektir. Ekonomik faaliyetleri şekillendiren unsurların belirtilmesi ancak bağlantılı oldukları ekonomik faaliyetlerin belirtilmemesi durumunda ise puan verilmeyecektir.

SIFIR PUAN

Öğrencinin verdiği cevapların, Göktürk ve Büyük Selçuklu devletlerinde yürütülen ekonomik faaliyetler ile bu faaliyetleri şekillendiren unsurlar bağlamında olmaması ya da öğrencinin herhangi bir cevap vermemesi durumunda sıfır (0) puan kabul edilecektir.

5.2. Göktürklerde bozkır coğrafyasında hayvancılığa bağlı gelişen konargöçer yaşam tarzı, savaşçılık yeteneklerini geliştirmiş, toplumda kölelik düzeninin kurulmasını engellemiştir. Bozkır coğrafyasında tarımsal faaliyetlerin sınırlı olması, yerleşik köylü nüfusun azlığına ve şehirleşmenin geri planda kalmasına neden olmuştur.

Büyük Selçuklularda ikta sisteminin şekillendirdiği tarıma ve zanaata dayalı ekonomi; toplumu toprağa ve şehirlere bağlamış, yerleşik yaşam gelişmiştir. Şehir ekonomisinin gelişmesi, buna bağlı olarak da zanaat ve ticaret faaliyetlerinin gelişmesi, kültürel ve sosyal yaşamı canlandırmıştır.

TAM PUAN (2+2+2+2+2=10 PUAN)

Öğrenci cevabında (yukarıdaki gibi);

Göktürklerde bozkır coğrafyasına bağlı olarak gelişen hayvancılık faaliyetleri ile

I. konargöçer yaşam tarzının görülmesi

II. savaşçılık yeteneklerinin gelişmesi,

III. yerleşik hayatın ve şehirleşmenin (şehir mimarisinin) gelişmemesi

durumları arasında ilişki kurması;

Büyük Selçuklularda

IV. ikta sistemiyle (tarımsal faaliyetlerin gelişmesiyle) yerleşik köy hayatının gelişmesi,

V. zanaat ve ticaret faaliyetlerinin gelişmesine bağlı olarak yerleşik şehir kültürünün veya mimarinin gelişmesi gelişmesi arasında ilişki kurması

durumunda birincide 2 puan, ikincide 4 puan, üçüncüde 6 puan, dördüncü 8 puan, beşincide ise 10 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN (2+2+2+2)

Öğrenci cevabında (yukarıdaki gibi);

Göktürklerde bozkır coğrafyasına bağlı olarak gelişen hayvancılık faaliyetleri ile

I. konargöçer yaşam tarzının görülmesi,

II. savaşçılık yeteneklerinin gelişmesi,

III. yerleşik hayatın ve şehirleşmenin (şehir mimarisinin) gelişmemesi

durumları arasında ilişki kurması;

Büyük Selçuklularda

IV. İkta sistemiyle (tarımsal faaliyetlerin gelişmesiyle) yerleşik köy hayatının gelişmesi,

V. Zanaat ve ticaret faaliyetlerinin gelişmesine bağlı olarak yerleşik şehir kültürünün veya mimarinin gelişmesi arasında ilişki kurması

durumunda her bir madde iki puan kabul edilecektir.

SIFIR PUAN

Öğrencinin verdiği cevapların Göktürk ve Büyük Selçuklu devletlerinin ekonomik yapılarının toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini içermemesi veya ekonomik faaliyetlerin verilmesine karşın ilişkili toplumsal yaşam koşullarının belirtilmemesi veya toplumsal yaşam unsurlarının verilmesine karşın ilişkili ekonomik faaliyetlerin verilmemesi veya öğrencinin herhangi bir cevap vermemesi durumunda sıfır (0) puan kabul edilecektir.

5.3. Göktürkler, askerî güçlerini hayvancılıktan elde edilen gelirler ve ticaret yoluyla finanse ederken Selçuklular, askerî harcamalarını daha çok toprak (ikta) gelirleri, şehir ekonomisinden (zanaat faaliyetlerinden) elde edilen gelirler ve ticaret kaynaklarıyla karşılamışlardır.

TAM PUAN (2+1+1+1=5 PUAN)

Öğrencinin cevabında (yukarıdaki gibi);

Göktürklerde askerî masrafların karşılanmasını;

I. hayvancılığa,

II. ticaret faaliyetlerine dayandırması,

Büyük Selçuklularda askerî masrafların karşılanmasını;

III. ikta sistemine (tarımsal faaliyetlere),

IV. şehir ekonomisine (zanaat faaliyetlerinden elde edilen gelirlere) veya ticaret faaliyetlerine dayandırması

durumunda birincide 2 puan, ikincide 3 puan, üçüncüde 4 puan, dördüncü de ise 5 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN (2+1+1)

Öğrencinin cevabında (yukarıdaki gibi);

Göktürklerde askerî masrafların karşılanmasını;

I. hayvancılığa,

II. ticaret faaliyetlerine dayandırması

Büyük Selçuklularda askerî masrafların karşılanmasını;

III. ikta sistemine (tarımsal faaliyetlere),

IV. şehir ekonomisine (zanaat faaliyetlerinden elde edilen gelirlere) veya ticaret faaliyetlerine dayandırması

durumunda ilk madde 2 puan, diğer maddelerin her biri 1 puan kabul edilecektir.

SIFIR PUAN

Öğrencinin verdiği cevapların Göktürk ve Büyük Selçuklu devletlerinin askerî masraflarının karşılandığı ekonomik faaliyetleri (hayvancılık, ticaret/ikta-tarım, şehir ekonomisi-ticaret) içermemesi ya da herhangi bir cevap vermemesi durumunda sıfır (0) puan kabul edilecektir.

YAZILIYA HAZIRLANIYORUM (1.DÖNEM - 1.YAZILI)

6. Selçuklular, merkeziyetçi bir anlayışla tarım arazileri ile otlakları devlet mülkiyetinde tutmuş ve bu arazileri ikta sistemiyle denetim altında bulundurmuştur. Böylece taşrada büyük arazi sahiplerinin ortaya çıkması önlenmiştir. Ticaret desteklenmiş, tüccarların malları günümüzdeki sigorta sistemine benzer bir yöntemle güvence altına alınmıştır. Vergi disiplini sayesinde devletin gelirleri artmış, ekonomik düzen kurumsallaşmış ve güçlü bir yapıya kavuşmuştur.

TAM PUAN (4+3+4=10 PUAN)

Öğrencinin cevabında (yukarıdaki gibi);

I. toprak yönetimini merkezin kontrolünde ikta sistemi vasıtasıyla değerlendirmesi,

II. ticaret faaliyetlerini sigorta (güvenlik) veya teşvik politikaları açısından değerlendirmesi

III. düzenli bir vergi düzenin kurulmasını devlet gelirlerinin arttırılması ya da ekonomik düzenin sağlanması ile ilişkilendirmesi

durumunda birincide 4 puan, ikincide 7 puan, üçüncüde ise 10 tam puan kabul edilecektir.

KISMİ PUAN (4+3)

Öğrencinin cevabında (yukarıdaki gibi);

I. toprak yönetimini merkezin kontrolünde ikta sistemi vasıtasıyla değerlendirmesi,

II. ticaret faaliyetlerini sigorta (güvenlik) veya teşvik politikaları açısından değerlendirmesi

III. düzenli bir vergi düzenin kurulmasını devlet gelirlerinin arttırılması ya da ekonomik düzenin sağlanması ile ilişkilendirmesi

durumunda ilk madde 4 puan, diğer maddelerin her biri 3 puan kabul edilecektir.

Ayrıca,

öğrencinin Göktürk ve Büyük Selçuklu Devletlerinin askerî ihtiyaçlarını finanse etmek için kullandıkları ekonomik kaynakları bağlamına uygun ancak eksik biçimde açıklaması durumunda, her bir maddeden 1 puan silinecektir.

SIFIR PUAN

Öğrencinin cevabında toprak yönetimiyle merkeziyetçi idare (ikta sistemi) arasında ilişki kurmaması, ticaret faaliyetleriyle sigorta veya teşvik politikaları arasında ilişki kurmaması, vergi düzeni ile hazine/devlet gelirleri veya kurumsallaşma arasında ilişki kurmaması veya herhangi bir cevap vermemesi durumunda sıfır (0) puan kabul edilecektir.

YAZILI PUSULASI

Çözümlere buradan ulaş

10. Sınıf tarih · 2025-2026 · 1. dönem 1. yazılı

Telefonunun kamerasıyla ilgili QR kodunu okut.
Ekrandan okuyorsan QR koduna dokunabilirsin.

CEVAP VE ÇÖZÜMLER

Yazılı cevaplar ve çözüm sayfası
Ücretsiz erişim

VİDEO ÇÖZÜMÜ

Bu PDF’nin ilgili videosu ve durumu
Premium videolar uygulamada açılır

Video henüz eklenmediyse sağdaki sayfada belirtilir.
Video sonradan eklendiğinde aynı QR kodu kullanılabilir.

Bu erişim kartı Yazılı Pusulası tarafından eklenmiştir.
Önceki soru ve cevap sayfaları değiştirilmemiştir.
kaynaklar.net